

Два документа из привредне историје

У прилогу објављујемо два интересантна документа из историје црногорске финансијске и санитетске службе седамдесетих и осамдесетих година XIX вијека, од којих први садржи текст копије уговора између Сената и Андрије Јовићевића о закупу ђумрука на ситну стоку и говеда, из јануара 1874, а други упутство о спречавању ширења говеђе куге, из јануара 1883.

Закључивање уговора о закупу ђумрука, послије јавне лиценцијације, са означеним новчаним износом који је требало наплаћивати у унутрашњој, извозној и транзитној трговини ситном стоком и говедима, карактерише ниво организованости финансијске службе Сената и могућности богаћења привилегисаног закупца.

У Црној Гори је још од краја XVIII вијека велика пажња посвећивана борби против заразних болести уопште. Њихова појава на стоци редовно је проузроковала и прекид трговине на приморским пазарима, без којих Црногорци, тако рећи, нијесу могли опстати. Појаве болести сузбијане су примјеном одавно усвајаних и праксом провјераваних неписаних правила. Нема сумње да је приложено упутство једно од првих које је могао да формулише надлежни орган црногорске власти. Неколико година касније (1891), на Цетињу су објављена знатно обимнија упутства о начину вођења борбе против сточних зараза (*Зборник прописа и наредба у санитарној струци*, у издању Министарства унутрашњих дјела, стр. 33-62). Систематизовани прописи о тако значајној служби свакако су допринијели унапређивању сточарства у земљи.

Минималним измјенама у тексту првог документа олакшано је читање. Означени датуми су по ст. календару.

Ђ. Д. Пејовић

1.

Контрат

Цетиње 4. јануара 1874. године

Црногорски Сенат

Продаде на јавној лицитацији (монопол) одређеног ђумрука на све браве и говеда, тј. на оне који трговини принадлеже, разумије се како за извод из внутрености преко границе тако исто и за превоз преко Књажевине, из једне стране државе у другу, као и на оне те ће се у внутреност Књажевине за трговачки конат употребљавати. Речени монопол одржа у своје руке господ. Андрија Боичин Јовићевић са ниже подписатијем друштвом за 5.210 фиорина у злату усљед чега се чини сљедећи контрат између више поменутог Јовићевића и владина пуномоћника г. војводе Ђура Церовића.

1. Одређен је ђумрук на сваког брва како великог тако и малог 6 динара у тврдо а на свако говедо 2 фиорина, исто у тврдо. Разумије се на оне браве и говеда која трговини принадлеже, и трговац плаћа који прегони преко Књажевине или из Књажевине, или који је у Књажевину, ова наредба како за Црногорца тако и за страног трговца једнако важи.

2. Сваки је трговац дужан платити г. Андрији Б. Јовићевићу, или ономе кога он у име своје постави горе одређену таксу, на једног брва 6 динара у тврдо, а на једно говедо 2 фиорина у тврдо.

3. Ако би се који трговац усудио под каквим другим видом своју трговину проводити да горе одређени ђумрук избјеже, тај кад му се његова лукава радња дозна платиће десет пута виши ђумрук, од којег ће један дио суду, у народну касу, други дио ономе који га насочи, а трећи дио више реченом Јовићевићу с друштвом.

4. У који час буде трговац прегонио трговину своју, у тај ће и ђумрук плаћати, ако Јовићевић буде захтијевао, и остаје му на вољу да трговца чека или одмах од њега скужа.

5. Више речени Јовићевић обвезује се на дан 4. јануара 1875. године предати подпуно исправно у руке г. војводе Церовића у народну касу 5.210 фиорина у тврдо (цванцике).

6. Више речени г. Церовић обвезује се у име Црногорског Сената г. Андрији Б. Јовићевићу да ће Црногорски Сенат поштовати све више речене параграфе и принудити на покорност свакога онога који се не би овој наредби повиновао и тачно одређену таксу плаћао.

7. Ако би се догодила болест у браве или у говеда или ако би се догодила рат, и у таквом случају одредиће се једна коми-

сија која ће потанко те околности узет у призрење и неће допустити да штета која би одтуда произишла падне на страну г. Андрије Боичина Јовићевића.

8. Утемељава се међу странкама 2 000 фиорина да плати она страна која би одступила од овога уговора, оној другој страни.

Инстинитост овог контракта потврђујем као узимаоц истога.)

Министарство унутр. дјела

Бр. 1676. Цетиње, 19. новем. 1882.

Књ. министарству иностр. дјела

У мјесту

На писмо канцеларије Аустроугарске мисије под број 730, о начину уништавања говеђе куге у Црној Гори, канцеларија Министарства унутр. дјела даје сљедећа објасњења, како се у Црној Гори поступа у вријеме појаве говеђе куге.

У Црној Гори поступа се по сљедећем: са оном кућом, торином и селом, у које се најпређе појави кужни случај говеђе болести:

I Сваки Црногорац чим се његово говедо ма од какве бољести полоши, дужан је позвати опћинског кмета (до сад сеоцког старјешину), да његово полошено говедо види.

II Опћинским кметовима добро су објасњени сви почетни знаци говеђе куге и пошто он добро прегледа болесно говедо и пошто се увјери о опасности болести, он ће оно говедо затворит на мјесто ће га нађе, док крепа или преболи, тако исто затвориће сва она говеда која су са овим болесним ноћивала и пасла, првих десет дана на она мјеста ће их нађе тог времена, последијед овога затвориће читаво село у строгу котумаџију.

III Опћински кмет затвор чини на ови начин: најприје ограничи мјесто на којему се болесно говедо налази, да на том земљишту не смије друго говедо ступити, тако исто ограничи мјесто на којему се налазе говеда, која су била у најближој близини већ болеснога говедета, те ни на том земљишту не смије ниједно сеоцко говедо прећи.

Послије овога опћински кмет ограничи своје село од других дотичних села, и прогласи своје село кужним, те се остала села чувају и не приближују са говедима близу границе кужног села.

IV Истовремено капетан, у чијој се капетанији вишепоменути случај догоди, извјештен је од дотичног кмета о случају и ставља цијелу капетанију у строгу котумаџију од дотичних ка-

1) Архив СР Црне Горе (АЦГ), Сенат 1874, 308.

петанија и сад настаје општа опрезност и строго чување. Нико не смије највишу опрезност овог чување занемарити; чување је потпуно у најстрожијем смислу и у том ми налазимо највиши лијек, јербо и кад се ће појави говеђа куга, вишеизложене мјере строгог чувања не дозвољавају да она заузме свој опасни мах.

Ове мјере сваки пут су кад нас у самом зачетку говеђу кугу угушиле. Догађало се да из једног села пријеђе у друго и треће, али никад није ни половину села једне капетаније обухваћала, и највише је и то само једном до 80 говеди угинуло; али се јошт, од кад су ове мјере у народ уведене, није догодило да из једне капетаније пријеђе у другу, свагда је била са строгим чувањем угушена.

V Говеда која лишцу од говеђе куге укопају се одма и то шест стопа под земљом.

VI Мјеста на која говеда болују и крепају послу се живијем клаком и за 40 дана не пуштају се друга говеда, да на та мјеста наступају.

Ово су главне мјере чувања и предупредивања говеђе куге у Црној Гори.

Цетиње, 8/I 1883.

Министар унутр. дјела
Б. Петровић^{*)}

^{*)} АЦГ, Министарство унутрашњих дјела, 1882, ф. 34.